

Het verpleeghuis van de toekomst is (een) thuis

Onder redactie van:
J. van Hoof
E.J.M. Wouters

Bohn
Stafleu
van Loghum

Springer Media

ISBN 978-90-368-0692-3

© 2014 Bohn Stafleu van Loghum, onderdeel van Springer Media BV

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vervoelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën of opnamen, hetzij op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet j° het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Samensteller(s) en uitgever zijn zich volledig bewust van hun taak een betrouwbare uitgave te verzorgen. Niettemin kunnen zij geen aansprakelijkheid aanvaarden voor drukfouten en andere onjuistheden die eventueel in deze uitgave voorkomen.

Automatische opmaak: Crest Premedia Solutions (P) Ltd., India

Bohn Stafleu van Loghum
Het Spoor 2
Postbus 246
3990 GA Houten

www.bsl.nl

Voorwoord

Precies 30 jaar geleden stapte ik als leerling verpleegkundige voor het eerst een zorgomgeving binnen. Grote, kale, hoge ‘verblijfsruimten’ met slechts kantinetafels en stoelen en slaapzalen met gordijntjes tussen de bedden. Mensen met dementie op zoek naar comfort, veiligheid, structuur en herkenbaarheid. En naar aandacht en begrip van de omgeving. Eén man in het bijzonder raakte mij als 20-jarige. Zittend op een van de stoelen in die immense ruimte, letterlijk schreeuwend om aandacht, terwijl er om hem heen druk gezorgd werd. Wat hij vooral wilde weten is wanneer de trein ging stoppen en wie hem zou helpen uit te stappen.

Mijn passie voor dementie ging vanaf die tijd hand in hand met een groot verlangen. Namelijk naar een omgeving waarin mensen – getroffen door deze aandoening – zo veel mogelijk tot hun recht komen. Kennis over dementie en wat het veroorzaakt in een mensenleven is dan natuurlijk een vereiste. Maar vooral ook het besef dat de sleutel tot kwaliteit van leven voor deze mensen ligt bij het aanpassen van het eigen gedrag en de fysieke leefomgeving.

De afgelopen jaren is er al veel bereikt op dit gebied. Toch blijven vaak nog veel kansen onbenut. In de zorg wordt gezorgd. Managers managen, bouwers bouwen, en de technologie ontwikkelt zich. In mijn gemeente verdubbelt het aantal mensen met dementie zich de komende jaren, en mijn passie en verlangen groeit! Het besef dat samenwerken en bundelen van krachten loont, groeit gelukkig ook.

Ik ben groot voorstander van dingen die werken. Dat klinkt wat simplistisch, maar de praktijk is namelijk vaak weerbarstiger. Als wethouder die zich gecommiteerd heeft aan de beweging naar het bevorderen van een dementievriendelijke gemeente heb ik veel aan ervaringen, kennis en expertise die gedeeld worden met anderen. De mooiste en beste resultaten worden bereikt door te luisteren naar de praktijk van alle dag. Alles wat ontwikkeld wordt met slechts het gevoel van de bureaustoel, is gedoemd te mislukken. Of dat nu over gemeentelijk beleid gaat, de bouw van een huis of technische snufjes waar niemand op zit te wachten. Ik heb ervaren dat er zó veel mogelijk is, als je bereid bent te leren van de praktijk, in staat bent dát te koppelen aan techniek en ruimte geeft aan creativiteit. Aan de behoeften van mensen met dementie of andere ernstige beperkingen en hun mantelzorgers wordt pas écht gehoor gegeven als de krachten gebundeld worden.

En dat kan! Voor u ligt namelijk een boek waarin de voorbeelden staan van innovatieve oplossingen die door samenwerking tot stand zijn gekomen. Onderwijs, onderzoek, zorg en technologie ontmoeten elkaar en dragen dit keer niet individueel, maar in gezamenlijkheid bij aan de kwaliteit van leven met mensen die zo lang mogelijk comfortabel en veilig willen wonen. Ook als zij, door fysieke of mentale oorzaken, niet meer thuis kunnen wonen. Joost van Hoof en Eveline Wouters, de initiatiefnemers van dit boek, zetten zich steeds weer in om alle opgedane kennis op diverse manieren te delen met de praktijk en het onderwijs. Iedereen die in dit boek ervaringen deelt, ben ik dankbaar, omdat zij verder hebben gekeken dan hun eigen vakgebied en hun ervaringen delen met anderen. Wat nog veel belangrijker is, het zijn voorbeelden die werken en daar gaat het uiteindelijk om!

J. Veldhuizen
Wethouder Zorg & Welzijn,
Jeugd, Sociale Zaken,
Cultuur, Milieu
Gemeente Bladel

Hoofdstuk 13

Leven in Boswijk

De bewoner centraal

A. Eijkelenboom

Inleiding Omgeven door park en bos vormen twaalf huizen Boswijk een veilig dorpje in een groene omgeving in Vught (Figuur 13.1). Boswijk is ontworpen met veel aandacht voor het gevoelige karakter en de onorthodoxe eigenschappen van zijn bewoners, ouderen met dementie. In nauwe samenwerking met de opdrachtgever en een sociaal geriater is een bezielde zorgvisie met kennis en intuïtie vertaald in een veilig en herkenbaar huis. De impact van de omgeving op zelfredzaamheid, cognitie en welbevinden van de bewoners in Boswijk wordt zichtbaar aan de hand van de beschrijving van een dag uit het leven van een fictieve bewoonster Heleen. Haar kortetermijngeheugen werkt slecht en ze kan geen plannen maken; voor de meeste dagelijkse dingen moet ze aangespoord worden. Dat gaat alleen goed als haar zintuigen voldoende, maar niet teveel geprikkeld worden. Boswijk helpt haar dagen een ritme te geven.

Woensdag 26 maart 2014 Heleen voelt warmte en licht op haar gesloten oogleden (Figuur 13.2). De zon straalt door een kier tussen de gordijnen. Zij opent haar ogen, ze is wakker en ontspannen en hoort zacht geklop op de deur. Een vriendelijke mevrouw komt binnen en vraagt of ze lekker heeft geslapen. Zij opent de gordijnen en samen zien ze een rennende haas in de tuin. Iedere kamer in Boswijk heeft aan twee kanten een raam, zodat bewoners nooit tegen het licht in hoeven te kijken. Juist op hoge leeftijd is veel licht onmisbaar, maar tegenlicht bijzonder onaangenaam. Voldoende daglicht stimuleert de nachtrust en vermindert agressief en onrustig gedrag bij mensen met dementie¹.

Heleen staat in de gang bij de badkamer. Oriëntatie is voor Heleen eenvoudig; de plattegrond van haar huis draagt hier in grote mate aan bij². Aan het eind van de korte gang is een raam met uitzicht op de tuin. Ze wast zich; in de badkamer is voldoende ruimte voor de zorgprofessional om haar te helpen. Het water spettert op

---

¹ Calkins et al. (2007); Riemersma-van der Lek et al. (2008); Sloane et al. (2005, 2007)

² Marquardt & Schmiege 2009

Figuur 13.1 Layout van Boswijk.

Figuur 13.2 Het ritme van een dag in verschillende ruimten.

haar handen. Ze loopt naar de gang, ziet rechts het raam naar buiten en links de deur van de gezamenlijke woonkamer. Daar gaat ze naar toe. Op haar vaste plek krijgt ze ontbijt met de andere bewoners³.

Heleen staat voor de deur van haar huis, ze hoort vogels kwetteren en heeft broodkruimels in haar hand. Het dorpje Boswijk is geheel overdekt, beschermd tegen de scherpe kantjes van het weer. De bomen en stoeptegels zijn echt, maar het vogelgeluid is kunstmatig. Het geheel prikkelt de bewoners positief: Heleen strooit de kruimels op het stoepje in het dorp, alsof ze werkelijk buiten is.

Ze loopt door het dorpje, langs de winkel, kapper en kapel, en ontmoet haar buurvrouw. De bewegingsvrijheid van de bewoners is groot; iedereen kan, ook zonder begeleiding, veilig in het dorp lopen, want het is compleet besloten met glazen puien tussen de huizen. De hoofdentree van het omsloten dorpje is zo vormgegeven dat bewoners deze niet als deur herkennen, zodat zij niet geprikkeld worden om weg te willen. Afwisseling in de breedte van de straatjes, verschillende ruimtevormen, rustplekken en uitzicht naar buiten voorkomen dat bewoners gaan dwalen⁴.

Een man zit naast Heleen. Kinderen huppelen om haar heen en vragen of ze taart wil eten in het grand café. De kinderen rennen vooruit, de man loopt met haar mee. Het is haar zoon. Boswijk is aantrekkelijk voor familiebezoek; kinderen hebben voldoende ruimte.

Ze lopen samen in de tuin, buiten het dorpje. Heleen kan alleen onder begeleiding naar buiten in verband met haar eigen veiligheid. Haar familieleden maken ook graag een wandeling in Boswijk, want rondom het dorpje ligt een parkachtige tuin. Verblijf in de tuin draagt positief bij aan haar cognitief functioneren, en vermindert agressief en onrustig gedrag. De tuin is gevarieerd ingericht en er staan bankjes op verschillende plekken.⁵

Heleen zit aan tafel in de woonkamer te eten. De aanwezigheid van andere bewoners stimuleert haar te eten en te praten. Bij opname is met haar familie besproken in welk huis zij het beste past; de huizen zijn volgens verschillende leefstijlen ingericht.

Heleen gaat slapen. Veilig in haar eigen kamer, die een beetje verlicht is.

De gebouwde omgeving heeft aantoonbaar een grote invloed op het welzijn van mensen. Kennisontwikkeling op dit gebied is onontbeerlijk. De architect neemt intelligente ontwerpbesluiten ondersteund door wetenschappelijke kennis van evidence based design, gecombineerd met intuïtie voor het geheel. Zo ontwerpt hij een gebouw waar het verblijf van bewoners, medewerkers en familie optimaal is en brengt hij de kennisontwikkeling verder.

---

³ Thistleton et al. (2012)

⁴ van Liempd et al. (2009)

⁵ idem

www.bsl.nl
ISBN 978 90 368 0692 3

